HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בא [א]הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה רבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ת"ש[א)] [ב]אבל שני גידין משתי ירכות משתי בהמות סופג שמונים רבי יהודה אומר אינו סופג אלא מ' היכי דמי אילימא בזה אחר זה ובשתי התראות מ"ט דרבי יהודה דאמר ארבעים ותו לא אלא פשיטא בבת אחת ובחדא התראה מאן ת"ק אילימא רבנן דפליגי עליה דסומכוס ומה התם דגופין מוחלקין פטרי רבנן הכא לא כל שכן אלא לאו סומכוס היא לעולם בזה אחר זה ודקאמרת מ"ט דרבי יהודה כגון [ג]דלית ביה כזית [ב)]דתניא אכלו ואין בו כזית חייב ר' יהודה אומר עד שיהא בו כזית: **מתני'** [ג)][ד]בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן ערב יום טוב האחרון של חג וערב יום טוב הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל אמר רבי יהודה [ה]אימתי בזמן שאין לו ריוח אבל יש לו ריוח אין צריך להודיעו [ו]ומודה רבי יהודה במוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה שצריך להודיעו בידוע ששניהם שוחטין ביום אחד [ד)][ז]בארבעה פרקים אלו משחיטין את הטבח בעל כרחו אפילו שור שוה אלף דינרים ואין לו ללוקח אלא דינר כופין אותו לשחוט לפיכך אם מת מת ללוקח אבל בשאר ימות השנה אינו כן לפיכך אם מת מת למוכר: **גמ'** [ה)]תנא אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע: אמר רבי יהודה אימתי [וכו']: למה לי למיתני את האם לחתן ואת הבת לכלה מלתא אגב אורחיה קמשמע לן דאורח ארעא למטרח בי חתנא טפי מבי כלתא: בארבעה פרקים אלו [וכו']: [ו)]והא לא משך אמר רב הונא אמר רב כשמשך אי הכי אימא סיפא אבל בשאר ימות השנה אינו כן לפיכך אם מת מת למוכר והא משך אמר ר' שמואל בר רב יצחק לעולם שלא משך וכגון שזיכה לו על ידי אחר בארבעה פרקים אלו דזכות הוא לו [ז)][ח]זכין לאדם שלא בפניו בשאר ימות השנה דחוב הוא לו אין חבין לאדם שלא בפניו [ח)]רבי אלעזר אומר אמר רבי יוחנן [ט]בארבעה פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה [ט)]דאמר רבי יוחנן [י]דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה [כ]שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה: **מתני'** [1][ל]יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה את זו דרש רבי שמעון בן זומא נאמר במעשה בראשית [2]יום אחד ונאמר באותו ואת בנו יום אחד מה יום אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה אף יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה: **גמ'** ת"ר את זו דרש ר"ש בן זומא לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בקדשים [י)][מ]ובקדשים לילה הולך אחר היום יכול אף זה כן נאמר כאן יום אחד ונאמר במעשה בראשית יום אחד מה יום אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה אף יום [אחד] האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה

רבי

בא הכתוב ליתן עשה. טעמא דבא הכתוב הא לאו הכי לקי אע"ג דהתראת ספק היא דכל אימת דאתרו ביה מצי אמר אכתי ליליא הוא: **לא מן השם הוא זה.** לא מטעם זה הוא פטור: **שאין בו מעשה.** ישב לו ולא אכל ומאליו נעשה נותר: **משתי ירכות של שתי בהמות.** ומדנקט שתי בהמות שמע מינה דימינות קאמר ות"ק דהכא כרבי יהודה ס"ל דאין נוהג אלא באחת. ומהא פשטינן בפרק גיד הנשה (לקמן דף צא.) דפשיטא ליה לר' יהודה דבימין: **דלית ביה כזית.** בקמא או בבתרא אלא בחד מינייהו ות"ק מחייב דקסבר בריה הוא ובריה [אין] צריכה שיעור כדתנן במסכת מכות (דף יג.) אמר להם רבי שמעון אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא [שהוא] חייב אמרו לו מפני שהיא כברייתה. ואית דמפרשי דלית ביה כזית בחד מינייהו אלא בתרוייהו ואין נראה בעיני שיהו שתי התראות מצטרפות דאי אכיל ליה לבתרא בתוך כדי אכילת פרס היינו בבת אחת ואי לאחר כדי אכילת פרס תו לא מצטרפי: **עד שיהא בו כזית.** דקסבר לאו בריה חשיב אלא כחתיכה מן הבהמה: **מתני' בארבעה פרקים בשנה.** דרך ישראל לעשות סעודות וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד לפיכך המוכר בהמה לחבירו ומכר תחלה אמה או בתה בו ביום צריך שיאמר לשני דע לך שהיום מכרתי אמה לשחוט או בתה מכרתי לשחוט שמא כבר נשחטה: **ביום טוב האחרון של חג.** היו מרבין בשמחה מפני שרגל לעצמו הוא וחביב עליהן: **שאין לו ריוח.** הפסק בינתים שמכר האם היום: **אבל יש לו ריוח.** שמכר את הראשונה אתמול והשניה היום: **אין צריך להודיעו.** שאני אומר אתמול שחט הראשון: **ומודה רבי יהודה כו'.** אע"פ שלקח זה היום וזה למחר: **משחיטין הטבח בעל כרחו.** כדמפרש ואזיל שאם קבל דינר מלוקח ליתן לו בדינר בשר: **אפילו שור שוה אלף זוז.** שוחטו על כרחו אף על פי שאין לוקחין לשאר ובגמרא מפרש טעמא: **ואין ללוקח בו אלא דינר.** שנתן דינר לטבח: **מת ללוקח.** ומפסיד הדינר: **אינו כן.** דבעינן משיכה וכל זמן שלא משך חוזר בו הטבח: **גמ' למה לי למיתני את האם לחתן.** ליתני במוכר זו לחתן וזו לכלה ומאי פסקה דנקט לחתן אם ולכלה בת: **למיטרח בי חתנא.** ולעשות סעודה טפי מכלתא: **שזיכה לו ע"י אחר.** המוכר הזה מסר את השור לאדם אחר שלא בפני הלוקח ואמר לו זכי בשור זה לפלוני להיות לו בדינר בשר: **דזכות הוא לו.** מסירה זו זכות היא לו דהא לא סגי ליה בלא בשר: **חוב הוא לו.** להוציא הוצאות הפסד הוא לו: **אין חבין לו.** דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו אבל להרויחו אנן סהדי דניחא ליה לפיכך זכין ואין חבין: **על דין תורה.** שקונין לו מעותיו בלא משיכה: **דבר תורה מעות קונות.** מכיון שנתן מעות למוכר אין אחד מהם יכול לחזור דגמרינן מהקדש דכתיב [ויקרא כז] ונתן הכסף וקם לו: **ומה טעם אמרו משיכה קונה כו'.** דאי מוקמת להו לפירי באחריות הלוקח משנתן מעות אי מתרמי דליקה בבית המוכר שהפירות שם לא טרח לאצולינהו אבל סתם מושך ממטי להו לביתיה: **מתני' היום הולך אחר הלילה.** שחט האם משחשכה לא ישחוט הבת כל הלילה וכל היום המחרת אבל שחט האם ביום שוחט הבת בלילה דאין הלילה הולך אחר יום: **את זו דרש.** משום דבענייני דקדשים כתיב אותו ואת בנו איצטריך למדרשה כדתניא בגמרא: **מעשה בראשית.** ויהי ערב ויהי בקר בריש ערב והדר בקר: **גמ' לפי שכל הענין.** הפרשה הזאת סמוכה לקדשים דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה אותו ואת בנו: **בקדשים לילה הולך אחר היום.** דכתיב (ויקרא ז) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר אלמא לילה שלאחריו קרי יום קרבנו עד הבקר:

רבי

וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל. תימה דבריש כתובות (דף ה.) פריך יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף ואמאי לא פריך משאר ימים טובים דהוי לכ"ע ואומר ר"ת דבשאר ערב י"ט שוחטין בהמות כדאמר הכא אבל ערב יוה"כ לא היו אוכלין אלא בשר עוף ודגים כדאמר בב"ר גבי ההוא דזבן נונא והא דלא חשיב הכא ערב יו"ט ראשון של חג אומר ר"ת משום דכולי עלמא טרידי בסוכה ולולב ואין להן פנאי להרבות בשחיטה כל כך[כ)]:

ומודה רבי יהודה. תימה למאן מודה דלאימתי דרבי יהודה לפרש הוא כדאמרינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כה. [ל)]):

הדרן עלך אותו ואת בנו

מסורת הש"ס

א) [לקמן צא. תוספתא פ"ז ה"ב ותוספתא דמכות פ"ג ה"ד], ב) [תוספתא פ"ז ה"ב ותוספתא מכות פ"ג ה"ד] לקמן צו., ג) ע"ז ה:, ד) עירובין פא:, ה) בכורות כח:, ו) [עירובין פא: ע"ש], ז) [קדושין כג. וש"נ], ח) [בעירובין איתא רב אילא אמר ר' יוחנן וגי' רש"ל ר' אילא אמר רב יהודה בארבעה כו'], ט) [ב"מ מו: מז: עירובין פא: קדושין כו. כח: בכורות יג:], י) [תמורה יד.], כ) [וע"ע תוס' ע"ז ה: ד"ה ערב], ל) [ועי' תוי"ט למישנו],

תורה אור השלם

1. וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד: ויקרא כב כח

2 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: בראשית א ה

מוסף רש"י

בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה. אם מותיר ועברת על לאו באש תשרפנו, נתקו הכתוב בעשה זה מעונשן של שאר לאוין לומר זה ענשו ותקנת עבירתו שישרפנו (שבועות ג:) ומשמע שזה ענשו של לאו שאם הותירו ישרפנו ויפטר (סנהדרין סג:) שהמעשה האמור אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (מכות ד:) כל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו דמשמע זו היא תקנתו אם תעבור על הלאו עשה זאת והינצל, ועוד דלא דמי ללאו דחסימה שהמלקות נסמך לו (פסחים פד.). **לא מן השם הוא זה.** לא מטעם זה המלקות בטל בו אבל כל עצמו אין בו מלקות לפי שאין בו מעשה (שבועות ג:) כלומר טעם זה אינו מן העיקר (סנהדרין סג:) אין טעם זה עיקר, דלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, אלא מפני מה המותיר אינו לוקה לפי שהוא לאו שאין בו מעשה (מכות ד:). **משתי בהמות.** מדנקט משתי בהמות כי היכי דניהוי תרוייהו ימניות נקט, דאי ימין ושמאל מה לי שתי בהמות ומה לי אחת (לקמן צא.). **אכלו ואין בו כזית חייב.** משום דבריה הוא וחייב בכל שהוא (לקמן צו.). **בארבעה פרקים בשנה.** בהני ד' פרקים מחזקין ליה לאינש דכל מאן דזבין בהמה שחיט לה ביומיה ומשום הכי קאמר אמה מכרתי לשחוט ואל תשחט אתה את הבת שאמכור משום אותו ואת בנו דביום אחד מחייב האחרון ואלו ימים אי אפשר בלא בשר וקונין הכל (ע"ז ה:). **ערב יו"ט האחרון של חג.** מפני שהוא יום השלמת קרבנות החג דתנן מי שלא חג וכו' (שם). **וערב יו"ט הראשון של פסח.** י"ד ניסן משום פסחים (שם). **וערב עצרת.** משום שלמי חגיגה ועולת ראיה (שם). **וערב ראש השנה.** ר"ה יום טוב הוא ואוכלין בשר (שם). **ערב יום הכפורים.** נמי משום כל האוכל ושותה בט' בו וכו' (שם). **בגליל.** היו רגילין להרבות שמחה יותר (שם). **ואין לו ללוקח.** באותו השור, **אלא דינר.** שנתן לו דינר מבעוד יום בשוה דינר בשר (ערובין פא:). **אם מת מת ללוקח.** אם מת השור אבד הלוקח מה שנתן (שם). **אבל בשאר ימות השנה אינו כן.** אין משחיטין אותו בעל כרחו ואם רצה טבח מחזיר לו את הדינר (שם). **אם לא הודיעו.** בארבעה פרקים בשנה מוכר שמכר פרה לשחוט וכו ביום מכר בנה לאחר לשחוט, צריך להודיעו אמה מכרתי היום לשחוט, ואם לא הודיעו הולך לוקח ושוחט לבן ואינו צריך לחזור ולשאול אם היום נשחטה האם (בכורות כא:). **שזיכה לו.** טבח ללוקח בשור זה שוה דינר על ידי אחר. שמסר השור לאחר ואמר לו זכה בו בשם פלוני והוא לא עשאו שליח לאותו אחר הזוכה בשבילו (ערובין פא:). **דזכות הוא לו.** להוציא מעות ולקנות בשר, שהכל דרכן בכך (שם). **דחוב הוא לו.** שמוציא הוצאות (שם). **אין חבין לאדם שלא בפניו.** אין אדם יכול ליעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד (קדושין כג.) דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (כתובות י: וכעי"ז ב"מ י.) דבר שהוא טוב לו שאינו חפץ בו (סוטה כה.). **דבר תורה מעות קונות.** דכתיב בפודה מן ההקדש ונתן הכסף וקם לו, ק"ו בלוקח מן ההדיוט (ערובין פא:) ומשיכה לא קניא (בכורות יג:). **שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה.** שמא יניחם לוקח בבית מוכר זמן מרובה ותפול דליקה בשכונת המוכר ולא יחוש לטרוח ולהציל, לפיכך העמידום ברשותו לחזור בו אם ירצה, דכיון שאם יתייקרו ברשותו יתייקרו ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו כי דידיה חשיב להו וטרח ומציל (ב"מ מו:) או: להכי אוקמינהו ברשותיה להיות הפסד השריפה עליו והשכר לחזור אם נתייקרו דלימסר נפשיה לאצולינהו (קדושין כח: וכעי"ז ערובין פא:). **ובקדשים לילה הולך אחר היום.** שעבר, דכתיב ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר, אלמא כל הלילה קרי יום קרבנו (תמורה יד.). **הדרן עלך אותו ואת בנו**

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"י מהלכות קרבן פסח הל' יא ופי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט:

כד ב ג מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה ג:

כה ד ה ו מיי' פי"ב מהל' שחיטה הל' יד טו טז ועי' בהשגות ובכ"מ ובל"מ סמג לאוין קמט טוש"ע י"ד סי' טז ס"ו:

כו ז מיי' פ"ט מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלט סעיף ג:

ח [מיי' פ"ד מהלכות זכיה ומתנה ה"ב ופ"ה מהלכות עבדים ה"ב ופ"ו ה"א טוש"ע ח"מ סימן רמג סעיף א]:

ט מיי' פ"ט מהלכות מכירה ה"ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קלט סעיף ג:

י [מיי' שם פ"ג הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קלח סעיף א]:

כ [מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה]:

כז ל מיי' פי"ב מהל' שחיטה הל' יז סמג לאוין קמט טוש"ע י"ד סי' טז סעיף ד:

מ [מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות ה"ב]:

רבינו גרשום

בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה. כלומר דעשה זו והנותר [ממנו וגו' באש תשרפו] ולא תעשה זו לא תותירו ועכשיו א) זה ספק לא ידעינן אם יותיר אם לאו ואעפ"כ חייב מלקות ומשום הנותר שבה אחריו אינו חייב ודברי ר' יעקב יביא כאן משום גררה: אלא לאו סומכוס היא. כלומר וש"מ אכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: ערב יו"ט אחרון של חג כו'. כלומר דהשתא סתמא דמלתא ודאי מאי דהוה ליה אכל בימים שעברו ואינו קונה אותה אלא לשחוט לפיכך צריך להודיעו: אימתי בזמן שאין לו ריוח. כלומר בערב יו"ט קנאה דודאי באותו יום ישחטנה לפיכך צריך להודיעו: אבל יש לו ריוח בינתים. כגון שקנאה שנים או שלשה ימים קודם לחג א"צ להודיעו מאן נימא לן דבאותו יום ישחוט שמא למחר או ליום אחר ישחוט: ואין ללוקח אלא דינר. כלומר שלא נתן לו ללוקח אלא דינר כופין אותו לשחוט וישלם לו את השאר ושל לוקח חשיב: מלתא אגב אורחיה קמ"ל דאורחא דמלתא למיטרח כו'. כלומר דחזינן המוטב לחתן והגרוע לכלה: ב)היום הולך אחר הלילה. כלומר לילה ויום שאם שחט אותו ביום מותר לשחוט בנו בלילה אבל אם שחט בלילה אסור לשחוט בנו ביום שלאחר הלילה: הכא במאי עסקינן כגון שזיכה לו ע"י אחר. כלומר שנתן לו לוקח דינר והלך לדרכו וזיכה לו מוכר ללוקח על יד אחר שלא בפניו שאמר לו טול שור ברשותך שתהא מזכה לו לפלוני: בארבעה פרקים אלו דזכות הוא לו. כלומר שחייב לקנות בשר בשביל שמחת יו"ט וזכין לאדם שלא בפניו: בשאר ימות השנה דחובה הוא. כלומר דלקונה הוא חוב ולא זכות אין זכין לו לאדם אלא בפניו: דבר תורה מעות קונות. כלומר דכתיב או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד דהיינו מעות ומפני מה אמרו משיכה קונה דאינו קונה שום אדם עד שימשך: גזירה שמא יאמר המוכר נשרפו חטיך בעלייה. ויהיו לו החטין קנוין בעל כרחו: עכשיו אמרו חכמים שאינן חשובין של לוקח עד שימשוך כדי שישמרם המוכר אותם יפה יפה עד שיבואו ברשותו: ובקדשים לילה הולך אחר היום. תודה שנאכלת ליום ולילה עד חצות וכגון זבחי שלמי צבור: יום המיוחד טעון כרוז כגון הני ארבעה פרקים: **סליק פירקא**

א) אולי צ"ל ועכשיו דאף דמה שיש ספק ולא ידעינן אם יותיר אם לאו מ"מ היה חייב מלקות אעפ"כ משום עשה דבאש תשרופו שבא אחריו אינו חייב. ב) דבור זה שייך אחר ד"ה גזירה.